

Ed.

117. Nefndarálit

um frumvarp til laga um viðauka við lög nr. 12, 12. ágúst 1918, um stimpilgjald.

Frá minni hluta fjárhagsnefndar.

Jeg hefi ekki sjeð mjer fært að aðhyllast frumvarp þetta, því bæði er það, að engin vissa er fyrir því að svo mikil þörf sje á auknum tekjum, að eigi megi biða reglulegs þings, og svo er grundvöllur sá, sem frumvarpið hvílir á, svo óabyggilegur, þar sem engin tollgæsla er til með sjerþekkingu, sem opni og skoði nákvæmlega hverja sendingu. En á annan hátt er óhugsandi að leiða verðtoll í lög í nokkurri mynd, eins og jeg hefi jafnan haldið fram, er komið hefir til tals í þinginu að leggja verðtoll á vörur, enda hefir sú stefna aldrei haft neinn byr að undanfögnu. Umstangið, sem af slíkum lögum leiðir fyrir innheimtumenn, virðist líka vera allsendis óþarft, þar sem, ef brýn nauðsyn var á að hækka tekjur landsins í bili, þá hlaut að liggja næst að hækka annaðhvort útflutningsgjaldið, eftir því sem með þurfti, eða þá vörutollinn.

Nú hefir fjármálaráðherrann gefið greinilega skýrslu um fjárhaginn, og bendir hún alls ekki til, að aukinna tekna sje þörf. Og tollar eru nú þegar orðnir svo háir, að þingið ætti ekki, nema *augljós og brýn þörf sje á*, að bæta við tollana. Ef þingið er of óvarkárt í því að leggja á tolla, hlýtur af því að stafa óþörf eyðsla á landsfje; mönnum verður oft lausari hendin að eyða fjenu um-

fram brýna þörf, þegar ekki þarf annað en stinga hendinni fyrirhafnarlaust ofan í vasa annara eða almennings á meðan nokkuð er þar að hafa.

Jeg hygg því, að komið sje svo langt með tollálögur, að fremur beri að takmarka útgjöldin en að leggja á nýja tolla.

Stjórnin tekur það fram í ástæðum sínum, að æskilegt sje »að fá nokkra reynslu, áður en hin nýju skattalög verða samin og sett, hvernig verðtollur muni reynast hjer«.

Það virðist engin þörf vera á því að fá slíka reynslu, því hún er sýnileg og vitanleg *fyrirfram*, í öllu falli þeim mönnum, sem þekkja til verslunarviðskifta innanlands og landa á milli.

Það hefir verið stefna, að jeg hygg, alls heimsins, að láta almenn verslunarbrjef og reikninga vera friðhelga eign viðtakanda. Getur enginn gert sjer í hugarlund, hversu mikil siðspilling getur af því leitt, ef slík stefna fær ekki að njóta sín í fámennu landi, þar sem hver þekkir annan og þar sem mönnum er svo gjarnt til að ríða skóinn hver niður af öðrum, er um hagsmuni er að ræða, hjá smáþjóð, sem er búin að lima sig sundur í allra handa smáfjelög eftir stjettum, í því skyni að sjá stjettinni sem best fjárhagslega borgið, eða til þess að verjast ágangi annara þjóðarbrotá. Verslunarsambönd eru alstaðar skoðuð *helg eign* hins verslandi manns, og um leið *heimulegheit*, sem enginn hefir heimild til að hnýsast í. Þennan eignarrjett má hið opinbera ekki skerða á neinn hátt eða setja hann í hættu. Sá, sem fremur öðrum er framsýnn í því að koma sjer t. d. í góð verslunarsambönd erlendis, sem venjulega kostar allmikið fje og tíma, hefir skapað sjer *verðmæla eign*, nokkurskonar verðbrjefaeign, sem hann nýtur vaxta af á hverju ári.

Þess vegna leggja líka allar siðaðar þjóðir hegningu við því, ef t. d. þjónn einhvers kaupmanns ljóstar því upp við óviðkomandi menn, eða keppinautinn, hvar húsbóndi hans kaupir eða selur þennan eða hinn hlutinn, svo og ef opnuð eru annara manna brjef o. s. frv. Það gefur að skilja, að það er ekki neinn hæggðarleikur að semja tolllög, sem ríða í bága við almennar verslunarvenjur heimsins og tolllagavenjur; kemur það og ljóst fram þegar í fyrstu grein frumvarpsins, að stjórnin hefir rekið sig á örðugleikana. Í fyrstu grein er ákveðið, að alla innkaupareikninga skuli sýna lögreglustjóra eða umboðsmanni hans, og skal stimpla þá þannig, »að reikninga um allskonar leikföng og allskonar muni, sem eingöngu eru ætlaðir til skrauts, úr hvaða efni sem eru, stimplast með 15% af verðinu, en reikningar um allar aðrar vörur með 10%.«

Hjer er þegar brotin sú alheimsregla, að verslunarsambönd sjeu *friðhelg*, eins og áður er að vikið. Í öðru lagi fæ jeg ekki sjeð, hvers vegna barnaleikföng eiga að sæta harðari tollkjörum en aðrar almennar vörur. Það hlýtur að koma til af því, að menn áliti þau algerðan óþarfa.

Það er kunnugt, að barnaleikföng flytjast einkum til kaupstaðanna og eru þar mest notuð. En það liggur í því, að þar er meiri þörf fyrir þau en t. d. í sveit.

Í sveit njóta börnin á sumrum hinnar fögru náttúru, loftslagsins, jurtanna og marglitra steina, og geta þegar er þau eru nokkuð stálpuð tekið þátt í störfum heimilisfólksins og skemt sjer við það. Í sveit eru börnin ekki í neinni hættu af götusolli, heldur umgangast þau mest fullorðið fólk og starfsemi þess, og verða því fljótar þroskuð, andlega og líkamlega. Börn í kaupstöðum fara á mis við öll

Þessi góðu uppeldisskilyrði. Fyrir þeim liggur ekki annað en gatan og götusollurinn, ef þau koma út úr dyrunum.

Fyrir þá sök er svo áriðandi að gera heimilin þar aðlaðandi fyrir börnin, svo þau uni við að vera í heimahúsum, en starfslöngun barna, t. d. 2–6 ára, unir ekki við að sita á rúmstokknum auðum höndum. Þau verða því að hafa eitthvað til að starfa við og gleðja sig yfir. Og er þá eðlilega leitað að fullnægjunni í meira eða minna fullkomnum leikföngum. Þau halda börnunum frá götunni, þau viðhalda starfsemislöngun þeirra og þau gefa margri móðurinni hvíld og frið til að vinna sín heimilisverk.

Jeg fæ því ekki skilið, hvers vegna landsstjórnin vill útrýma leikföngum barna, eða straffa aðflutning þeirra með háum tolli, því leikföngin eru beint *nauds-synjavara*, eins og jeg hefi nú bent á, þótt nauðsyn þeirra sje mismunandi í hinum ýmsu hjeruðum landsins. Hvað mundu menn t. d. segja um það, ef hátt væru tolluð jólatrje þau, sem Hjálpræðisherinn heldur ókeyppis fyrir fátæk börn? Þá er einnig ákvæðið í sömu grein að tolla »allskonar muni, sem eingöngu eru ætlaðir til skrauts, úr hvaða efni sem eru,« með 15% stimpilgjaldi.

Tolllöggjöf allra landa, og einnig hjer á landi, hefir gert sjer far um að gera tolllögin svo ljós og ákveðin, sem kostur hefir verið á, til þess að gera innheimtumönnum sem ljettast fyrir og mögulegt að innheimta tollinn.

Jeg sje ekki hvernig tollinnheimtumenn eiga að fara að því að tolla aðfluttar vörur, sem »eingöngu eru ætlaðar til skrauts, úr hvaða efni sem eru«. Jeg fór að litast um á heimili mínu, hvaða aðfluttir munir það væru, sem »eingöngu eru ætlaðir til skrauts«, og fann ekkert, nema nokkrar myndir, sem hjengu til skrauts á veggjunum, og smámyndir úr gipsi eða brendum leir (Nips).

Ef nú frumvarpið á eingöngu við slíka hluti, þá flyst svo lítið að af þeim, að tæplega er ómaksins vert að tolla þá sjerstaklega með hærri tolli en aðrar vörur. Og það getur að *minsta kosti* verið vafasamt, hvort eigi að straffa þá með háum tolli, sem geta eignast slíka hluti, því þótt þeir sjeu eingöngu ætlaðir til skrauts á heimilum, þá er það ekki einkis virði. Það hlýtur að gera hvert heimili vistlegra fyrir börn og fullorðna, vekja fegurðartilfinningu hjá börnunum fyrir fögrum listum og gleðja þau, eins og leikföngin. Það er kunnugt, að börn gleðjast mjög við að fá t. d. myndabækur, og læra þau af þeim að þekkja marga hluti, sem þau eigi áður þektu. En sje hjer með átt við skraut alment, sem bæði er notað til *gagns* og *skrauts*, þá fer þetta ákvæði að verða enn vafasamara. Svo vafasamt, að efasemdirnar um tollunina eru á hverju strái.

Samkvæmt 2. gr. getur hver, sem vill, skotið sjer undan að sýna innkaupa-reikning með því að halda því fram, að hann hafi engan reikning fengið. Enginn getur sannað neitt um það, hvort hann hefir fengið reikning eða ekki, og er honum því alveg í sjálfsvald sett, hvort hann sýnir reikning eða velur þá leiðina að gefa tollinnheimtumanni aðeins sundurliðaða *áællun* um verðið. Þetta bendir ótvírætt á örðugleikana og haldleysið, sem þessu fyrirkomulagi fylgir, þótt þetta atriði sje ekki aðalatriðið.

Ákvæðin í 4. grein um viðurlög fyrir að sýna tollinnheimtumanni ranga reikninga eru nógu hörð, en skilyrðin fyrir því að geta sannað brotin virðast ekki vera fyrir hendi.

Það er kunnugt, að iðulega kemur fyrir, að eitt firma hefir aðsetur í fleiri löndum en einu, og slíkum tilfellum fer fjölgandi, eftir því sem viðskifti lands

vaxa. Það er og kunnugt, að svo stendur jafnvel á á Íslandi, að firmaið hefir bækistöð sína í tveim eða fleirum óháðum ríkjum, t. d. á Íslandi og á Englandi eða á Íslandi og í Þýskalandi, o. s. frv.

Útlenda grein firmasins annast öll útlendu vörukaupin og sendir reikninga til firma síns hjer. Lögreglustjóri verður að taka þessa reikninga gilda, og hefir enga möguleika til að sanna það, að þeir sjeu rangir, þótt aðeins hálfvirði varanna væri tilgreint á reikningunum, eða jafnvel þótt aðeins nokkur hluti af sendingunni standi á reikningunum, því hjer er engin tollgæsla, sem opnar og rannsakar hverja umbúð. Á reikningnum getur staðið megnið af *fyrirferðinni*, en það *verðmesta* og *fyrirferðarminsta* eftir skilið.

Lögreglustjóri stendur eðlilega gegn slíkum tollsvikum alveg varnarlaus, því sendanda í öðru ríki hefir hann ekki vald til að rannsaka. Þess vegna verða ákvæðin í 5. grein líka þýðingarlaus, því hvaða þýðingu hefir það, þó lögreglustjóri hafi *grun um* tollsvik, þegar svona stendur á, að hann getur alls ekkert rannsakað? Og enga stoð getur lögreglustjóri í þessu efni haft í *farmskránum*, sem gefur að skilja, sem þó er gert ráð fyrir í 6. grein.

Alveg eins getur kaupmaður farið að, þótt firmaið hafi ekki aðsetur í tveim ríkjum, og sem ferðast sjálfur til að gera innkaup sín. Þegar hann er búinn að kaupa, getur hann fengið einhverja uppgjafakaupmannsnefnu, eða jafnvel vikadreginn sinn, til að skrifa reikninga til sín yfir þær vörur, sem hann hefir keypt. Hann þarf ekki annað en láta prenta laglega yfirskrift á nokkur reikningseyðublöð, nafn hins svokallaða sendanda og hústað, og svo samið reikningana eftir sínu höfði.

Lögreglan hjer stendur alveg ráðalaus gagnvart slíkum svikum. Sama er að segja um stimpilgjaldið af póströfum. Kaupandinn getur látið póströfuna vera svo háa og lága sem hann vill, og fet þá stimpilgjaldið eftir því.

Það segir sig sjálf, hversu slík tolllöggjöf er siðspillandi; kemur siðspillingin þó ekki alvarlega í ljós fyr en tollurinn er orðinn nokkuð hár, svo að hans gæti talsvert í verði varanna. Á meðan tollurinn er lágur, má búast við að hann siðspilli ekki nema nokkrum hluta verslunarmanna, en sem þó getur haft mikinn hluta af verslun landsins í sinni hendi. En setjum svo, að tollurinn verði hár og að ríkið ákveði að byggja á þessum grundvelli tolltekjur sínar að miklum mun, þá kemur siðspillingin vafalaust til að ná til allrar kaupmannastjettarinnar, einnig til þeirra, sem eru að eðlisfari ráðvandar menn.

Þetta stafar af því, að þegar vissir kaupmenn fara fyrir alvöru að svikjast undan tollgreiðslu, geta þeir selt tollvörur ódýrara en aðrir, og þetta hefir verið gert hjer á landi, og með því náð óeðlilega mikilli verslun undir sig. Þeir kaupmenn, sem ráðvandar eru, verða þá annaðhvort að gefa upp verslun sína eða fara að dæmi hinna brotlegu, og »flestir kjósa firðar líf«; er því hætt við, að þeir neyðist til að leggja út á sviksemisbrautina eins og hinir.

Búast má við, að þeir, sem halda þessari prósentugjaldatollstefnu fram, segi, að reynist hún illa, þá sje ekki annað en setja á stofn fullkomna tollgæslu eins og í öðrum löndum. En hyggjari menn munu vera sannfærðir um það, að slík tollgæsla yrði of þung byrði fyrir landið, þótt tollþjónunum yrðu úthlutuð sultarlaun, sem vafalaust mundi verða gert. Og kunnugir munu geta rent grun i, hversu óábyggileg slík tollgæsla mundi verða. Og ekki gæti hún á neinn hátt

dæmt um, hvort innkaupsverð á vöru væri rjett tilfært eða ekki. Til þess mundi tollþjónana breyta *alla* þekkingu.

Þegar nú gallarnir eru svona miklir á þessu verðtollsstyrkirkomulagi, eins og jeg hefi bent á, þá má ætla, að þeir, sem fylgja þessari stefnu svo fast fram, hafi einhverja þá kosti fyrir augum, sem vegi upp á móti þessum mikilvægu göllum. Jeg hefi eigi heyrt aðra kosti nefnda en þann, að verðtollurinn komi rjettlátar niður en aðrir tollar. Þessu verð jeg alveg að mótmæla, því þó að tollurinn sje lagður jafn á alla svo nefnda þarfavöru, þá á kaupmaðurinn eða seljandinn eftir að jafna tollinum niður á vörurnar, sem hann gerir alveg eftir geðþótta og eftir því sem *samkeppnin heimtar og leyfir*. Kaupmaðurinn getur því lagt t. d. 20% af tollinum á eina vörugrein, en 1% á aðra eða ekkert. Löggjöf og stjórn geta ekki með neinu móti hindrað það. Og hvað verður þá úr rjettlætinu? Ekkert. Og hver er árangurinn? Enginn annar en að opnuð er leiðin meir en áður fyrir tollsvikum og stórauðinn kostnaður og fyrirhöfn lögð á lögreglustjóra og stjórnarráðið.

Jeg vona, að öllum þingmönnum sje það ljóst, hvern flokk sem þeir fylla, hversu mikla þýðingu það hefir fyrir landið, að tolllöggjöfin sje, svo sem frekast er unt, þannig úr garði gerð, að hún ekki opni óhlutvöndum mönnum dyrnar upp á gátt til þess að geta komið sjer hjá að greiða lögboðin gjöld í landssjóð. Þess munu og flestir lögreglustjórar landsins óska. Og enn fremur munu þeir óska þess, að tolllöggjöfin sje þannig sett, að eigi þurfi þeir að láta stjórnarráðið úrskurða í hvert skifti, er toll á að greiða, hvernig tolla beri vöruna.

Álit þetta er ekki eingöngu ritað með fyrirbyggjandi frumvarp um stimpilgjald fyrir augum, heldur einnig sem bending til þeirra, sem undirbúa eiga *fram tíðar* tolllöggjöf landsins.

Af framanrituðum ástæðum legg jeg til, að frumvarp þetta verði felt.

Alþingi, 25. febrúar 1920.

Björn Kristjánsson.